

تحلیل فضایی جرائم قاچاق مواد مخدر در استان آذربایجان غربی

تاریخ دریافت: ۹۷/۰۹/۱۲ تاریخ پذیرش: ۹۷/۱۲/۲۰

از صفحه ۱۷۱ تا ۱۹۴

علی امانلو^۱، رزگار حمزه پور^۲، ناصر بیات^۳

چکیده

زمینه و هدف: شناسایی و درک مکانی جرائم و عوامل بروز آن، امکان کنترل، پیشگیری و کاهش جرائم شهری را موجب می‌شود. از این رو، هدف پژوهش حاضر شناسایی و تحلیل فضایی جرائم قاچاق مواد مخدر در شهرهای مرزی ارومیه، پیرانشهر، سردشت و ماکو است.

روش: روش پژوهش به لحاظ هدف کاربردی و به لحاظ ماهیت داده‌ها و شیوه تجزیه و تحلیل آن‌ها از نوع کمی به روش توصیفی - تحلیلی است. جامعه آماری شامل کلیه زندانیان جرائم قاچاق مواد مخدر شهرهای مرزی استان آذربایجان غربی در سال ۱۳۹۵ به تعداد ۸۰۲۶ نفر است که تعداد ۳۶۶ نفر با شیوه نمونه‌گیری سهمیه‌ای انتخاب شدند. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از نرم‌افزار SPSS²² و برای تحلیل مکانی و نقشه‌سازی جرم از نرم‌افزار ArcGIS استفاده شد.

یافته‌ها: محل خرید و فروش مواد مخدر و اکثر جرائم مرتبط با قاچاق مواد مخدر در نواحی حاشیه‌نشین یا نواحی دارای بافت قدیمی و فرسوده است و تعداد جرائم در طول شبانه‌روز و به نسبت وضعیت شغلی مجرمان متغیر است. حدود ۹۸ درصد از مجرمان شغل و منبع درآمد ثابتی ندارند و اکثر مجرمان در نواحی و مناطق حاشیه‌نشین یا نواحی دارای بافت قدیم و فرسوده شهرهای مرزی مورد بررسی ساکن هستند.

نتیجه‌گیری: پیشگیری و کنترل قاچاق مواد مخدر در سطح شهرهای مرزی مورد مطالعه نیازمند بالا بردن سطح امنیت اقتصادی، فقرزدایی و آمایش نواحی مرزی، تقویت امکانات و تجهیزات و منابع سازمانی ناجا و ساماندهی انتظامی است.

کلید واژه‌ها: جرم قاچاق، مواد مخدر، تحلیل فضایی، پراکنش فضایی، آذربایجان غربی.

استناد: امانلو، علی، حمزه پور، رزگار و بیات، ناصر (بهار ۱۳۹۸). تحلیل فضایی جرائم قاچاق مواد مخدر در استان آذربایجان غربی. فصلنامه پژوهش‌های اطلاعاتی و جنایی. ۱۴(۵۳). صص ۱۹۴-۱۷۱.

۱. استادیار جغرافیای دانشگاه علوم انتظامی امین، نویسنده مسئول: ali.osanlu@yahoo.com

۲. عضو باشگاه پژوهشگران جوان و نخبگان دانشگاه آزاد اسلامی واحد ارومیه، rezgar.hamzapor@yahoo.com

۳. استادیار جغرافیای دانشگاه علوم انتظامی امین، n_bayat@ut.ac.ir

مقدمه

ویژگی‌های کالبدی و خصوصیات اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی حاکم بر برخی محدوده‌های شهری موجب شکل‌گیری فرصت‌ها و اهداف مجرمانه می‌شود (کلانتری و توکلی، ۱۳۸۶، ص ۷۵). بدین ترتیب، در سطح شهرها حوزه‌هایی شکل می‌گیرند که دارای فرصت‌ها و اهداف مجرمانه بیشتر و به تبع آن تعداد جرائم بالاتری هستند و اصطلاحاً به آن‌ها کانون‌های جرم‌خیز اطلاق می‌شود (کلانتری، ۱۳۸۰، ص ۷۸؛ شرمین^۱، ۱۹۹۵، ص ۳۶).

براساس آمار سازمان زندان‌های استان آذربایجان غربی، تعداد مجرمان و زندانیان جرائم قاچاق مواد مخدر شهرهای مرزی استان طی سال‌های گذشته افزایش چشمگیری داشته‌اند و نظام قضایی و به‌طور کلی، بخش عمومی جامعه مجبورند بودجه و هزینه‌های کلان، نیرو و زمان بسیاری را صرف کشف جرائم، دستگیری مجرمان، رسیدگی‌های قضایی، نگهداری و مجازات آن‌ها کنند. از همه مهم‌تر، مواجهه با جرم از طریق دستگیری و مجازات بزه‌کاران و حداکثر سلب حق زندگی اجتماعی (حبس) یا گرفتن حق حیات آن‌ها (اعدام) مبارزه با معلول بوده و نمی‌تواند چاره اساسی کار باشد و طبیعی است تا عوامل جرم در جامعه موجود باشد، مبارزه با معلول (مجرم) تأثیر چندانی نداشته و کمکی به بهبود اوضاع نمی‌کند. شاید همین نکته باعث شده است تا عملکرد نظام قضایی و انتظامی علیرغم توسعه دایره فعالیت نیروهای انتظامی و افزایش دادگاه‌ها و تعداد قضات در سطح شهر در کاهش نرخ جرائم و توسعه عدل و داد در جامعه ناکارآمد و کم‌فایده به نظر برسد. بنابراین، بررسی یکی از معضلات شهرهای مرزی استان آذربایجان غربی با تکیه بر استفاده از جدیدترین رویکردهای علمی در این ارتباط در سطح جهان و استفاده از توانمندی‌های ارزشمند فناوری سامانه‌های اطلاعات جغرافیایی^۲ در مطالعات جرم‌شناسی و آسیب‌شناسی اجتماعی ضروری و مفید به نظر می‌رسد. هدف اصلی پژوهش حاضر، تحلیل فضایی پراکنش جرائم قاچاق مواد مخدر در شهرهای مرزی استان آذربایجان غربی (شهرهای ارومیه، سردشت، ماکو و پیرانشهر) است. همچنین، این

1. Sherman

2. GIS

پژوهش به دنبال بررسی رابطه بین زمان وقوع جرم و تعداد جرائم و رابطه بین وضعیت شغلی و تعداد جرم قاچاق مواد مخدر در شهرهای مرزی مورد مطالعه است. تحقیقات پیشگامان جغرافیای جرم به ویژه کنتله بلژیکی و گری فرانسوی در قرن نوزدهم باعث شده است تا جرم به عنوان یک پدیده اجتماعی تابع دو متغیر زمان و مکان شناخته شود (کی نیا، ۱۳۷۳، ص ۴۹۶). جامعه‌شناسان مکتب شیکاگو نیز درک تأثیر عوامل اجتماعی و بوم‌شناسی بر جرم و جنایت، بی‌سازمانی اجتماعی و رفتار انحرافی را مطرح ساختند (فکوهی، ۱۳۸۳، ص ۴۵). تحقیقات مکتب مطالعات شهری شیکاگو، الگوی نظام‌دار جغرافیای جرم را مطرح کرد (آکر و سیلر^۱، ۲۰۰۴، صص ۱۶۰-۱۵۹). شرمن معتقد است یکی از اساسی‌ترین متغیرهای مطالعه جرم، ابعاد مکانی آن است (شرمن، ۱۹۹۵، ص ۳۶). بنابراین، فضای جغرافیایی یک منطقه، نقش اساسی در تقویت قانون و اجرای عدالت بر عهده دارد. یک جمله معروف وجود دارد که می‌گوید جرائم گسترش نمی‌یابند، بلکه از محلی به محل دیگر انتقال می‌یابند و همیشه در جامعه وجود دارند؛ درست مانند تک‌تک مردمی که در آن جامعه زندگی می‌کنند (فیجمی روکین^۲، ۲۰۰۶، ص ۲ و بیانلو و منصوریان، ۱۳۸۵، ص ۳۰). آنچه در بررسی جغرافیای جرائم شهری اهمیت دارد، رابطه فضا و محیط شهری با رفتارهای اجتماعی (از نوع منفی و ناهنجار آن) است (پوراحمد، راهنمایی و کلانتری، ۱۳۸۲، ص ۸۴). بنابراین، شناسایی شرایط مکانی به وجود آورنده و تسهیل‌کننده این فرصت‌ها و ارائه رهنمود برای تغییر این شرایط و تبدیل آن به فضاهای مقاوم در برابر ناهنجاری‌های اجتماعی، از مهم‌ترین اهداف بررسی‌های جغرافیای جرم و جنایت در شهرها محسوب می‌شود (زنگی‌آبادی و رحیمی نادر، ۱۳۸۹، ص ۱۸۳).

با توجه به اینکه هر فرهنگی دارای تعریف ویژه‌ای از اعمال اخلاقی است، جرائم نیز می‌توانند تا حدودی متفاوت باشند (ویلسون^۳، ۲۰۰۳، ص ۴۰). مجازات متناظر با آن‌ها نیز توسط دستگاه حاکم یا عموم مردم جامعه تعیین می‌شود. هر چه جرم غیرقابل تحمل‌تر باشد، مجازات آن سخت‌تر است و ترس از دستگیری برای کسی که آن عمل

1. Akers and Seller

2. Fajemirokun

3. Willson

غیرقانونی را مرتکب شده بیشتر خواهد بود (باریت^۱، ۲۰۰۲، ص ۸). فری جرم‌شناس ایتالیایی نیز هر عملی را که به حقوق افراد ضرر و زیان وارد کند، ضد اجتماعی و جرم نامیده است (دانش، ۱۳۷۴، ص ۴۷). کاربرد واژه جرم معمولاً به مواردی از تخلف از قانون و هنجارهای رسمی و مکتوب جامعه محدود می‌شود که بزرگسالان مرتکب چنین تخلفاتی شده باشند (احمدی، ۱۳۸۷، ص ۴). قانون‌گذار در ماده ۲ قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۶۱ تعریف جرم را چنین ذکر کرده است: «هر فعل یا ترک فعل که مطابق قانون، قابل مجازات یا مستلزم اقدامات تأمینی و تربیتی باشد جرم محسوب است و هیچ امری را نمی‌توان جرم دانست مگر آنکه به موجب قانون برای آن مجازات یا اقدامات تأمینی یا تربیتی تعیین شده است». به عبارت دیگر، هر فعل یا ترک فعلی را که نظم صلح و آرامش اجتماعی را مختل کند و قانون برای آن مجازات تعیین کرده باشد، جرم نامیده‌اند (چلبی و مبارکی، ۱۳۸۴، ص ۸).

نظریه جرم‌شناسی محیطی، اصول نظریه فعالیت روزمره و نظریه انتخاب منطقی را ترکیب کرده است (گروهه^۲، ۲۰۰۶، ص ۱۴۸). الگوهای آن از ارتباطات جغرافیایی و وقایع زمانی ساخته شده و پرسش آن در ارتباط با «کجا» است به جای اینکه «چه کسی» باشد. با این حال، تغییر مکان مجرم را بررسی نمی‌کند، بلکه بر ویژگی‌های اتفاق جرم‌آمیز متمرکز است (سورنسون، هایس و اتلس^۳، ۲۰۰۸، ص ۵۴). عناصر لازم برای وقوع جرم در جرم‌شناسی محیطی مشابه نظریه فعالیت روزمره است؛ مجرم، قربانی، قانونی که باید شکسته شود و مکان و زمانی که همه این عناصر باهم در آن قرار دارند (چنگ^۴، ۲۰۰۵، ص ۱۰). تحلیل جرم‌شناسی محیطی می‌تواند به طراحی راه‌حل‌هایی بینجامد که بر مشکلات جرائم خاص مناسب‌سازی شده‌اند (اسنایدر^۵، ۲۰۰۷، ص ۳۳). در عصر حاضر سامانه اطلاعات جغرافیایی، ابزار اصلی تحلیل جغرافیایی جرم شناخته می‌شود (رنجرت^۶، ۱۹۹۷، ص ۲۱۳).

در ارتباط با موضوع مورد مطالعه، مطالعاتی صورت گرفته است که در ادامه به برخی از آن‌ها که مورد توجه نویسندگان مقاله بوده است اشاره می‌شود. مرادی، صادقی و

1. Barreto

2. Grohe

3. Sorensen, Hayes, Atlas

4. Chung

5. Schneider

6. Rengert

نازنین پوری (۱۳۹۶) در پژوهشی با عنوان «بررسی تأثیر نوع و میزان کاربری اراضی در شکل‌گیری کانون‌های جرم‌خیز در شهر سنندج» به این نتیجه رسیدند که کانون جرم در محله‌های مرکزی و بافت فرسوده شهری متمرکز است. بنابراین، ساماندهی کالبدی فضاهای بی‌دفاع و جرم‌خیز سنندج برای مقابله با ناهنجاری‌ها یک ضرورت اجتماعی محسوب می‌شود. همچنین، کمانگر و حبیب‌زاده (۱۳۹۵) در پژوهشی با عنوان «مبارزه با مواد مخدر در مطبوعات» دریافته‌اند که اثربخشی شرکت‌های رسانه‌ای در پیشگیری اجتماعی از جرم نیازمند همراهی و همسویی سایر نهادهای مرتبط با قانون‌گذاری، پیشگیری و مقابله با جرائم مواد مخدر است. شمعی، موحد و ویسی (۱۳۹۳) نیز در مقاله‌ای با عنوان «بررسی و تحلیل فضایی جرائم مواد مخدر در کلانشهر تهران» به این نتایج رسیدند که بین میزان تراکم جمعیت ساکن در نواحی مختلف منطقه مورد مطالعه و تعداد جرائم ارتكابی مواد مخدر ارتباط مستقیمی وجود دارد. همچنین، به لحاظ آماری بین نوع کاربری با میزان جرائم مواد مخدر رابطه معناداری دارد.

مداح و خیرخواهان (۱۳۹۳) در پژوهشی با عنوان «بررسی عوامل مؤثر بر ارتكاب جرم در بین مجرمان سرقت و مواد مخدر» به بررسی اثر متفاوت بیکاری و فقر به همراه عوامل اجتماعی و ریسک و خطر بر جرائم سرقت و مواد مخدر پرداخته‌اند. نتایج پژوهش به‌طور کلی نشان می‌دهد که تأثیر بیکاری بر گرایش به جرائم مواد مخدر شدیدتر از میزان گرایش به جرائم سرقت است. حسینی، ویسی و احمدی (۱۳۹۲) نیز در پژوهشی به «بررسی تأثیر کاربری اراضی شهری در وقوع جرائم مواد مخدر در منطقه ۲ شهرداری تهران» پرداخته‌اند. نتایج پژوهش نشان می‌دهد نوع و نحوه استفاده از اراضی شهری می‌تواند در ایجاد زمینه‌ها و شرایط ارتكاب بزه مؤثر باشد و از طرفی برخی خصیصه‌های مکانی دیگر مانع و بازدارنده بزهکاری باشند. همچنین، کلانتری، قصری، جباری و قزلباش (۱۳۹۲) در پژوهشی به منظور «بررسی جغرافیایی جرائم در بخش مرکزی شهر تهران» به این نتایج دست یافتند که پراکندگی جرائم مورد بررسی در بخش مرکزی تهران از الگوی فضایی خوشه‌ای پیروی می‌کند؛ به این معنی که محل‌های خرید و فروش و سوء مصرف مواد مخدر تحت تأثیر ویژگی‌های ساختاری و کالبدی قرارگیری ایستگاه‌های مترو و راه‌آهن در این بخش قرار گرفته است. همچنین، تفاوت در ساختار اجتماعی و اقتصادی ساکنان این محدوده، الگوی مصرف انواع مواد مخدر را تحت تأثیر قرار داده است.

پیشگامی فرد، کلانتری، پرهیز و حق‌پناه (۱۳۹۰) در پژوهشی با عنوان «تحلیل جغرافیایی کانون‌های جرم‌خیز مرتبط با مواد مخدر در شهر کرمانشاه» به این نتیجه رسیدند که توزیع فضایی جرائم مورد بررسی در این شهر از الگوی خوشه‌ای و متمرکز پیروی می‌کند. بالا بودن کاربری‌های مسکونی و تجاری در این محدوده‌ها سبب شده است که بیش‌ترین فراوانی وقوع جرائم در مجاورت این کاربری‌ها صورت بگیرد. همچنین، بین تراکم جمعیت در این محدوده‌ها و نرخ وقوع بزهکاری در آن‌ها رابطه مستقیم وجود دارد. همچنین، کلانتری، قزلباش و یغمایی (۱۳۸۹) در مقاله‌ای با عنوان «بررسی جغرافیایی کانون‌های جرم‌خیز مواد مخدر در شهر زنجان» به این نتایج رسیدند که توزیع فضایی جرائم مواد مخدر در شهر زنجان از الگوی متمرکز پیروی می‌کند و مهم‌ترین کانون جرائم مرتبط با مواد مخدر در شهر زنجان بر منطقه اسکان غیررسمی بی‌سیم (نجف‌آباد) انطباق یافته است. این منطقه از نظر کالبدی و جمعیتی از محدوده‌های پر مسئله شهر زنجان است. از دیگر ویژگی‌های این منطقه، نرخ بالای تراکم، محدودیت‌های زیاد از نظر سرانه خدماتی و تجهیزات و تأسیسات شهری است، به‌گونه‌ای که بسیاری از کاربری‌های ضروری یا در این منطقه وجود ندارد یا با کمبود شدید مواجه است. کلانتری، هدایتی و عباسی (۱۳۸۹) نیز در پژوهشی با عنوان «بررسی تأثیر نوع و میزان کاربری اراضی در شکل‌گیری کانون‌های جرم‌خیز با استفاده از سامانه اطلاعات جغرافیایی در شهر قزوین» به این نتایج دست یافتند که در میان جرائم، بزه قاچاق و سوء‌مصرف مواد مخدر بیش‌ترین آمار دستگیرشدگان را به خود اختصاص داده است. همچنین، مهم‌ترین کانون‌های جرم‌خیز مواد مخدر شهر قزوین در هادی‌آباد، نواب و عمری محله واقع شده است.

مونتویا^۱ (۲۰۱۵) در پژوهشی به منظور مدل‌سازی جرائم شهری، نقش عوامل اقتصادی و ساختار اشتغال و فعالیت‌های اقتصادی را بر جرائم سرقت مسکونی، جیب‌بری، کیف‌قاپی، سرقت خودرو و لوازم خودرو مورد بررسی قرار داده است. نتایج این پژوهش ارتباط مستقیمی میان افزایش تراکم مکان‌ها و مشاغل آموزشی، هتلداری، رستوران‌داری، بهداشتی و درمانی، حمل و نقل، اطلاعاتی و ارتباطی، مالی و تجاری و سازمان‌ها و مراکز دولتی در مناطق شهری با افزایش احتمال جرائم جیب‌بری و کیف‌قاپی نشان می‌دهد.

1.Montoya

همچنین، چيو^۱، لکلرس^۲ و تاونسلی^۳ (۲۰۱۱) در پژوهشی با عنوان «تجزیه و تحلیل جرائم تولید مواد مخدر صنعتی در آزمایشگاه»، این مسئله را مطرح می‌کنند که با وجود شواهد موجود در زمینه افزایش تعداد آزمایشگاه مخفی تولید مواد مخدر صنعتی، در حال حاضر دانش جامع و نظام‌مندی برای مقابله و پیشگیری در خصوص اینگونه جرائم وجود ندارد. با این وجود، معتقدند در سطوح اجرایی، نیروهای انتظامی اقدامات استراتژیکی کارآمدی را برای کاهش مداوم جرم در این زمینه به ویژه در موارد جرائم سازمان‌یافته تولید مواد مخدر صنعتی به کار می‌برند. هدف این پژوهش شناخت عمیق‌تر فرآیندهای شکل‌گیری و فعالیت آزمایشگاه‌های تولید مواد مخدر صنعتی است تا بر مبنای این شناخت، راهکارهای مناسبی برای پیشگیری از جرم در این حوزه فراهم شود. آن‌ها در راستای هدف تحقیق، ۲۵ مورد پرونده قضایی در زمینه جرائم مواد مخدر صنعتی را از طریق تحلیل محتوای کیفی مورد مطالعه قرار داده و براساس تجزیه و تحلیل پرونده‌ها، اقدامات پیشگیرانه در این خصوص را شناسایی کرده‌اند. آن‌ها براساس یافته‌های پژوهش نتیجه‌گیری می‌کنند که اقدامات صرفاً مقابله در زمینه شناسایی مکان‌های تولید مواد مخدر صنعتی، مواد اولیه و تجهیزات مورد استفاده در تولید آن‌ها نمی‌تواند راهگشای مشکلات در این زمینه باشد.

ریکمن و وایت^۴ (۲۰۰۷) در پژوهشی با در نظر گرفتن یک مدل تخصیص زمان، اثر بیکاری را در میزان ارتکاب جرم مؤثر دانستند و اظهار داشتند با افزایش بیکاری، زمان اختصاص‌یافته به فعالیت‌های مجرمانه افزایش می‌یابد. همچنین، براس^۵ (۲۰۰۷) در مطالعه‌ای با موضوع «نابرابری درآمدی و جرم»، رابطه آن‌ها را در دو تحلیل سری زمانی و مقطع زمانی با استفاده از داده‌های اقتصاد آمریکا مورد بررسی قرار داد. در این تحقیق، تخمین مدل جرم به صورت مقطعی در دوره زمانی ۱۹۹۰ تا ۲۰۰۰، رابطه مستقیم میان نابرابری درآمدی با نرخ جرم را تأیید کرد.

1. Chiu

2. Leclerc

3. Townsley

4. Rickman and Witt

5. Brush

روش‌شناسی تحقیق

روش پژوهش به لحاظ هدف کاربردی، به لحاظ ماهیت داده‌ها و شیوه تجزیه و تحلیل آن‌ها از نوع کمی به روش توصیفی - تحلیلی است. با استفاده از ادبیات نظری و شرایط حاکم بر محدوده مورد مطالعه، پرسشنامه پژوهش طراحی شد. روایی صوری پرسشنامه پس از اخذ نظرات اصلاحی ۷ نفر از متخصصان جغرافیای جرم مورد تأیید قرار گرفت. پایایی ابعاد پرسشنامه تحقیق نیز از طریق ضریب آلفای کرونباخ بررسی و تأیید شد. جامعه آماری شامل کلیه زندانیان جرائم قاچاق مواد مخدر می‌شود که در سال ۱۳۹۵ (فروردین‌ماه ۱۳۹۵ تا اسفندماه ۱۳۹۵) در زندان‌های شهرهای مرزی مورد بررسی (سردست، پیرانشهر، ارومیه و ماکو) به تعداد ۸۰۲۶ نفر حبس شده‌اند و براساس فرمول کوکران، ۳۶۶ نفر به عنوان حجم نمونه انتخاب و جهت توزیع پرسشنامه‌ها در بین شهرها از شیوه نمونه‌گیری سهمیه‌ای طبق استفاده شد. بر این اساس، از مجموع پرسشنامه‌ها ۵۰ مورد در شهر سردشت، ۵۵ مورد در پیرانشهر، ۱۷۳ مورد در ارومیه و ۸۸ مورد در شهر ماکو میان افراد نمونه توزیع شد. از نرم‌افزار SPSS²² برای تجزیه و تحلیل استنباطی داده‌ها استفاده شد و آزمون‌های خی دو، ضریب همبستگی اسپیرمن، آزمون‌های ترتیبی نظیر کندال تا اوبی، گاما و ضریب وی کرامر^۱ اجرا شد. در نهایت، برای تحلیل مکانی و نقشه‌سازی جرم از نرم‌افزار ArcGIS استفاده شد.

1. Cramer V

یافته‌های پژوهش

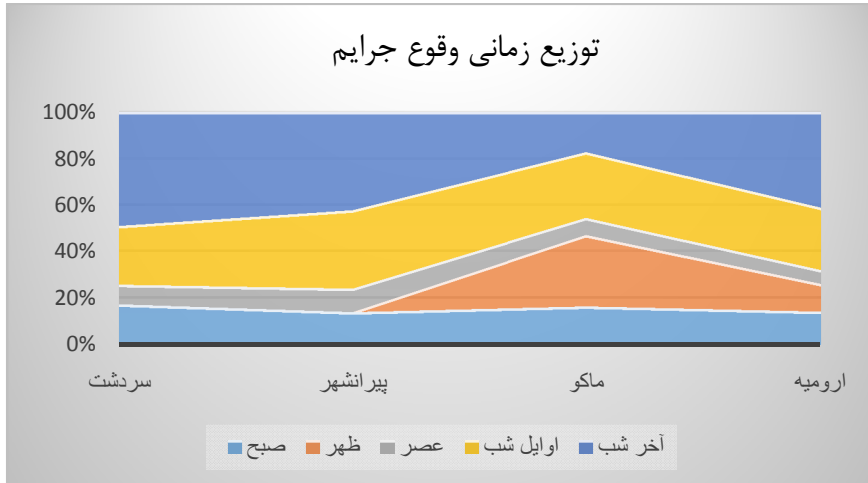
جدول ۱ - ویژگی‌های جمعیت شناختی پاسخ‌دهندگان

متغیر	محل	تعداد کل			
		سردشت فراوانی	پیرانشهر فراوانی	ارومیه فراوانی	ماکو فراوانی
جنس	مرد	۳۲	۳۹	۱۱۸	۵۹
	زن	۱۸	۱۶	۵۵	۲۹
سن	۱۵-۲۵	۱۹	۱۵	۵۳	۳۰
	۲۶-۳۵	۲۰	۲۳	۶۹	۳۴
	۳۶-۴۵	۷	۱۰	۳۲	۱۸
	۴۶ به بالا	۴	۷	۱۹	۶
تحصیلات	زیر دیپلم	۳۹	۳۸	۱۱۱	۷۹
	دیپلم	۱۱	۱۶	۱۷	۴
	لیسانس	۰	۱	۴۱	۵
	فوق لیسانس	۰	۰	۴	۰
تأهل	مجرد	۳	۱۸	۶۴	۳۴
	متأهل	۳۸	۲۵	۲۸	۱۰
	فوت همسر	۰	۰	۳۰	۲۴
	طلاق گرفته	۹	۱۲	۵۱	۲۰

نتایج جدول ۱ نشان می‌دهد اغلب افراد نمونه به لحاظ جنسیت مرد، به لحاظ سنی از افراد زیر ۳۵ سال و بدون تحصیلات دانشگاهی هستند. اما به لحاظ تأهل، حدودی نیمی متأهل و نیمی مجرد به شمار می‌آیند.

جدول ۲ - فراوانی جرائم مواد مخدر بر اساس زمان وقوع

زمان وقوع جرم	محل	تعداد کل			
		سردشت فراوانی	پیرانشهر فراوانی	ارومیه فراوانی	ماکو فراوانی
صبح	۱۰	۸	۲۳	۱۳	
ظهر	۰	۰	۲۰	۲۵	
عصر	۵	۶	۱۰	۶	
اوایل شب	۱۵	۲۰	۴۵	۲۳	
آخر شب	۲۹	۲۵	۶۹	۱۴	
کل	۵۰	۵۵	۱۷۳	۸۸	

نمودار ۱ - توزیع زمانی وقوع جرائم قاچاق مواد مخدر در محدوده مورد مطالعه

بر حسب یافته‌های جدول ۲ و نمودار ۱، ۵۴ مورد جرم قاچاق مواد مخدر در شهرهای مرزی مورد بررسی در صبح، ۴۵ مورد در ظهر و ۲۷ مورد در عصر اتفاق افتاده است. همچنین، تعداد ۱۰۳ و ۱۲۴ مورد جرم به ترتیب معادل ۲۸ و ۳۷ درصد از جرائم قاچاق مواد مخدر در اوایل و آخر شب رخ داده‌اند. لذا با توجه به نتایج به عمل آمده، بیشتر جرائم در اواخر شب و کم‌ترین آن عصر بوده است و ۶۵ درصد جرائم در تاریکی و ۳۵ درصد در روز اتفاق افتاده است.

بر اساس نقشه‌های پراکنش فضایی جرائم قاچاق مواد مخدر، محل خرید و فروش مواد مخدر و اکثر جرائم مرتبط با قاچاق مواد مخدر در نواحی حاشیه‌نشین و دارای بافت قدیمی و فرسوده است؛ نواحی که دارای کم‌ترین خدمات شهرداری و فاقد ایستگاه‌های پلیس هستند و تحت کنترل انتظامی کمتری قرار دارند. همچنین، این نواحی دارای مشکلات دیگری از قبیل وجود خیابان‌های بی‌نظم و باریک، روشنایی ناکافی و مهاجران فقیر روستایی است. بیش از نصف جرائم قاچاق مواد مخدر (۶۵ درصد) در این نواحی در شب رخ می‌دهد و تنها ۳۵ درصد از جرائم در روز به وقوع می‌پیوندد. تعداد جرائم در طول شبانه‌روز و زمان‌های مختلف متغیر است و هر چه محل وقوع جرم خلوت‌تر باشد، به همان اندازه تعداد جرائم افزایش می‌یابد و در زمان‌هایی که مردم بیرون و خیابان‌ها و کوچه‌ها پر رفت‌وآمد و شلوغ باشند، از شدت و تعداد جرائم کاسته شده است. با استناد

به داده‌های پژوهش، اوقات عصر با ۷ درصد جرائم دارای کمترین تعداد زمان وقوع جرائم است.

آزمون فرضیه اول: بین زمان وقوع جرم و تعداد جرم قاچاق مواد مخدر رابطه وجود دارد.

جدول ۳ - بررسی رابطه بین زمان وقوع جرم و تعداد جرائم

تعداد	درجه آزادی	سطح معناداری	مقدار	آزمون‌های آماری
		۰/۰۰۰	۵۸/۲۷	X^2 (خی ۲)
۳۶۶	۵	۰/۰۰۰	۰/۳۸	ضریب کرامر (۷)
		۰/۰۰۰	۰/۳۶	ضریب توافقی

براساس اطلاعات به دست آمده از جدول ۳، می‌توان گفت به لحاظ آماری رابطه معناداری میان زمان وقوع جرم و فراوانی جرم مشاهده می‌شود. با توجه به میزان ضرایب آزمون‌های آماری خی ۲ (۵۸/۲۷)، ضریب کرامر (۰/۳۸) و ضریب توافقی (۰/۳۶) و همچنین سطح معناداری این ضرایب (۰/۰۰۰)، فرضیه اول تأیید می‌شود.

جدول ۴ - توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب نوع شغل و تعداد جرائم

وضعیت شغلی	محل	سردشت			تعداد کل
		پیرانشهر	ارومیه	ماکو	
		فراوانی	فراوانی	فراوانی	
آزاد	۲۵	۴۹	۶۷	۴۳	۱۸۴
دولتی	۰	۴	۳	۰	۷
بیکار	۲۵	۲	۱۰۳	۴۵	۱۷۵
کل	۵۰	۵۵	۱۷۳	۸۸	۳۶۶

براساس نتایج جدول ۴، از ۳۶۶ زندانی مورد بررسی که در شهرهای مرزی مرتکب جرائم مرتبط با قاچاق مواد مخدر شده‌اند، ۱۸۲ نفر (۵۰ درصد) دارای شغل آزاد و ۱۷۵ نفر (۴۸ درصد) بیکار بودند و تنها ۷ نفر از زندانیان مورد بررسی در بخش دولتی شاغل بودند. به عبارت دیگر، می‌توان گفت حدود ۹۸ درصد از مجرمان، شغل و درآمد ثابتی نداشته‌اند و تنها ۲ درصد از مجرمان که در بخش دولتی شاغل بوده‌اند، مرتکب جرم شده‌اند.

حدود ۴۶ درصد از پاسخگویان، درآمد ماهیانه کمتر از ۵۰۰ هزار تومان یا بین ۵۰۰ هزار تا یک میلیون تومان دارند و حدود ۳۸ درصد از پاسخگویان اذعان کرده‌اند که از راه جرم کسب درآمد می‌کنند. همچنین، طبق بررسی‌ها و نتایج استخراجی حدود ۵۰ درصدی افرادی که مورد پرسش قرار گرفته‌اند برای دو بار مرتکب جرم شده‌اند و مجرمان در پاسخ به عوامل مؤثر در ارتکاب جرم، ۸۶ درصد فقر را در ارتکاب جرم به میزان خیلی زیاد تأثیرگذار دانسته‌اند. در نهایت، نتیجه گرفته می‌شود که بیکاری، فقر و اختلاف

درآمد در شهرهای مرزی مورد بررسی که از وضعیت شغلی نامناسب در این شهرها ناشی می‌شود از عوامل عمده ارتکاب و افزایش تعداد جرم مجرمان بوده است.

آزمون فرضیه دوم: بین وضعیت شغلی و تعداد جرم قاچاق مواد مخدر رابطه وجود دارد.

جدول ۵ - آزمون خی‌دو وضعیت شغلی و تعداد جرم

شاخص‌های آماری					تعداد	مقدار خی‌دو	درجه آزادی	سطح معناداری	ضریب همبستگی کرامر
آزمون کای اسکوئر									
جمع موارد معتبر					۳۶۶	۱۳/۵۳	۵	۰/۰۱	۰/۱۸

برای پی بردن به رابطه آماری دو متغیر وضعیت شغلی و تعداد جرم و با توجه به قرار داشتن این دو متغیر در مقیاس اسمی چند مقوله‌ای، از آزمون‌های خی‌دو و ضریب همبستگی کرامر استفاده شد. براساس نتایج جدول ۵، تعداد نمونه‌های وارد شده در تحلیل ۳۶۶ مورد بوده و مقدار خی‌دو (۱۳/۵۳) با درجه آزادی ۵ در سطح ۰/۰۱ معنادار است. به عبارت دیگر، با اطمینان کامل می‌توان گفت که وضعیت شغلی بر تعداد جرم تأثیرگذار است. ضریب همبستگی کرامر آزمون با مقدار ۰/۱۸ نیز نشان دهنده ارتباط این دو متغیر است. پس فرضیه دوم تأیید می‌شود.

آزمون فرضیه سوم: بین وضعیت شغلی و تعداد جرم قاچاق مواد مخدر رابطه وجود دارد

جدول ۶ - بررسی رابطه بین وضعیت شغلی و نوع جرم

تعداد	درجه آزادی	سطح معناداری	مقدار	آزمون‌های آماری
		۰/۰۱	۱۳/۵۳	X^2 (خی ۲)
۳۶۶	۵	۰/۰۱	۰/۱۸	ضریب کرامر (۷)
		۰/۰۱	۰/۱۸	ضریب توافقی

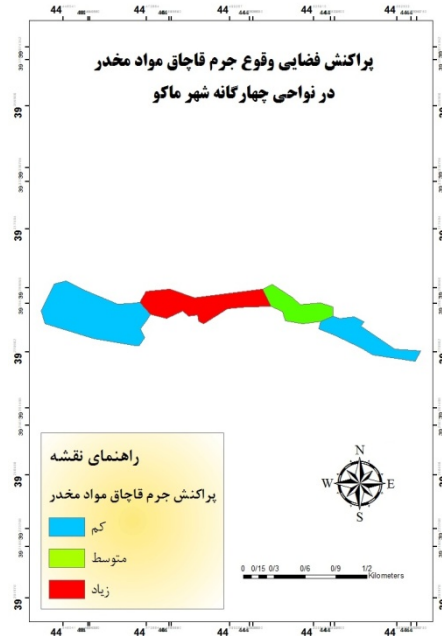
بر طبق جدول ۶، میزان ضرایب آزمون آماری کرامر (۰/۱۸) و توافقی (۰/۱۸) و سطح معناداری هر کدام از آنها تأییدی بر ارتباط بین دو متغیر وضعیت شغلی و نوع جرم است؛ به گونه‌ای که حدود ۹۸ درصد از پاسخگویانی که از نظر وضعیت شغلی بیکار یا دارای شغل آزاد بودند، مرتکب جرم قاچاق مواد مخدر شده‌اند. بنابراین، فرضیه سوم تأیید می‌شود.

نقشه ۱ - پراکنش فضایی وقوع جرائم در سطح شهر ارومیه

نقشه ۲ - پراکنش فضایی وقوع جرائم در سطح شهر سردشت

نقشه ۳- پراکنش فضایی وقوع جرائم در سطح شهر ماکو

نقشه ۴- پراکنش فضایی وقوع جرائم در سطح شهر پیرانشهر

بر طبق نقشه‌های پراکنش فضایی وقوع جرم، اکثر جرم‌ها و ناامنی‌ها در مناطق و نواحی حاشیه‌نشین شهرهای مورد بررسی اتفاق افتاده‌اند؛ مناطقی که اکثر ساکنان آن را مهاجرانی تشکیل می‌دهند که از روستاها و شهرهای مرزی اطراف به این مناطق

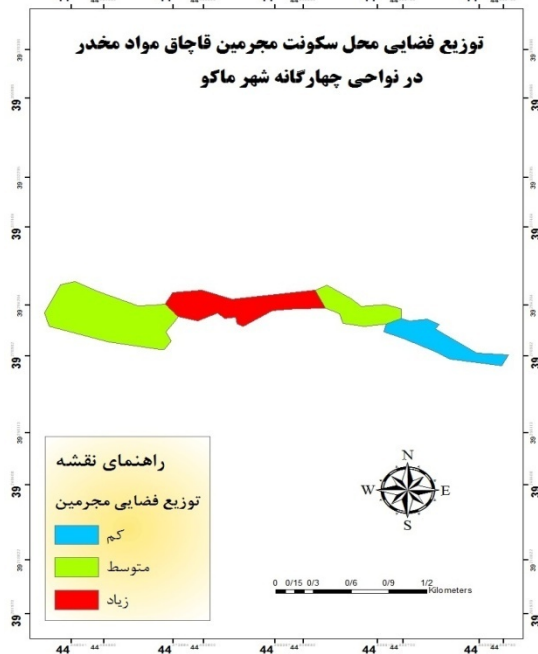
مهاجرت کرده‌اند. نواحی دو شهرهای مورد بررسی که دارای بیش‌ترین تعداد جرم می‌باشند از کم‌ترین امکانات و خدمات شهری برخوردار بوده و از نظر شاخص‌های بهداشتی، آموزشی و رفاهی در رتبه‌های آخر قرار دارد. با توجه به اینکه وقوع زمانی اکثر جرائم رخ داده در این مناطق در تاریکی و شب است، گشت‌زنی شبانه پلیس به این نواحی خیلی کم و در فقط در موارد معدودی که به خشونت‌های بزرگ منتهی می‌شود، دسترسی راحت مجرمان، نبود گشت و نگهبان، طراحی نامناسب و بی‌نظم خیابان‌ها و کوچه‌ها و عدم روشنایی و نور کافی در شب از ویژگی‌های اصلی مناطق وقوع جرم بوده و همچنین اذعان کردند که بیشتر جرائم در محل‌های مسکونی و کم‌ترین آن در مراکز تفریحی شهرهای مورد بررسی اتفاق افتاده است. خیابان‌ها و کوچه‌های این نواحی به جولانگاه مجرمین، افراد شرور و کارتن خواب‌ها تبدیل شده است که به خرید و فروش مواد مخدر، سوء مصرف مواد و انواع ناامنی و جرائم دیگر مشغول هستند.

نقشه ۵- توزیع فضایی محل سکونت مجرمان در شهر ارومیه

نقشه ۶- توزیع فضایی محل سکونت مجرمان در شهر سردشت

نقشه ۷- توزیع فضایی محل سکونت مجرمان در شهر ماکو

نقشه ۸- توزیع فضایی محل سکونت مجرمان در شهر پیرانشهر

به دلیل پایین بودن قیمت زمین و اجاره خانه در مناطق فقیر و حاشیه‌نشین شهرهای مورد مطالعه، مجرمان مرتبط با مواد مخدر در طول شبانه‌روز و به ویژه در اوقات تاریکی و شب در منطقه محل زندگی خود یا در سطح شهر به اعمال مجرمانه و خرید و فروش مواد مخدر و دیگر جرائم اقدام می‌کنند که این وضعیت باعث ایجاد ناامنی و مختل شدن آرامش مردم در سطح شهرهای مورد بررسی شده است. طبق مشاهدات میدانی انجام شده، بخش زیادی از ساکنان مناطق مذکور از راه‌های غیرقانونی و کانال‌های اقتصاد غیررسمی کسب درآمد می‌کنند و در وضعیت درآمدی نسبتاً پایین قرار دارند. بیشتر آن‌ها در مسکن اجاره‌ای بی کیفیت زندگی می‌کنند. همان‌طور که در نقشه‌های توزیع فضایی محل سکونت مجرمان به صورت طیف رنگی تغییر تدریجی از «تعداد کم تا تعداد خیلی زیاد» نمایش داده شده است، مناطق و ناحیه‌های دو و سه شهرهای مرزی مورد بررسی دارای بیش‌ترین تعداد مجرم و ناحیه و منطقه چهار این شهرها دارای کم‌ترین تعداد مجرم است.

بحث و نتیجه‌گیری

نتایج پژوهش حاکی از آن است که رابطه معناداری بین متغیر زمان وقوع جرم قاچاق مواد مخدر و تعداد جرائم آن وجود دارد؛ به گونه‌ای که تعداد جرائم در طول شبانه‌روز و زمان‌های مختلف متغیر بوده و هر چه محل وقوع جرم خلوت‌تر بوده باشد، به همان اندازه تعداد جرائم افزایش می‌یابد و در زمان‌هایی که خیابان‌ها و کوچه‌ها پر رفت‌وآمد و شلوغ بوده‌اند از شدت و تعداد جرائم کاسته شده است. بر حسب یافته‌های پژوهش، ۱۴۰ مورد جرم معادل ۶۵ درصد کل جرائم قاچاق مواد مخدر در تاریکی و شب و ۱۲۶ جرم معادل ۳۵ درصد جرائم در طول روز اتفاق افتاده‌اند و اوقات عصر با ۷ درصد جرائم دارای کم‌ترین تعداد وقوع جرائم می‌باشند. همچنین، بین وضعیت شغلی مجرمان و تعداد جرائم قاچاق مواد مخدر در شهرهای مرزی مورد بررسی رابطه وجود دارد. بر طبق نتایج پژوهش، حدود ۹۸ درصد از مجرمان شغل و درآمد ثابتی نداشته‌اند و بین وضعیت شغلی و تعداد جرائم صورت گرفته در شهرهای مرزی مورد بررسی رابطه مستقیم و مثبتی وجود دارد؛ در واقع افراد با شغل ثابت، کم‌ترین تعداد جرم را مرتکب شده‌اند و افراد بیکار و بدون شغل و پایگاه اقتصادی مشخص، بیش‌ترین تعداد جرم را مرتکب شده‌اند.

از آنجایی که اقتصاد و درآمد اکثر ساکنان شهرهای مرزی مورد بررسی، وابسته به مرز و بازارچه‌های مرزی است، توسعه‌یافتگی شهرهای مرزی و فراهم کردن وضعیت شغلی مناسب در این مناطق موجب تأمین امنیت و کاهش جرائم مرتبط با مواد مخدر و قاچاق کالا خواهد شد. مطالعات و بررسی‌های صورت گرفته نشان داد که در شهرهای مرزی مورد بررسی بین امنیت (جرائم و تعداد آن) و اقتصاد (وضعیت شغلی) رابطه دوسویه با ضریب همبستگی بالا برقرار است؛ به گونه‌ای که امنیت، اقتصاد شهرهای مرزی را پویا و وضعیت شغلی ساکنان را انسجام می‌بخشد و اقتصاد به امنیت بیشتر شهرهای مرزی کمک می‌کند.

بر طبق نقشه‌های پراکنش فضایی وقوع جرائم و با لحاظ کردن جمعیت هر یک از مناطق شهرهای مورد مطالعه، منطقه ۲ شهرهای مورد بررسی دارای بیش‌ترین مورد جرائم قاچاق مواد مخدر هستند که در این بین، منطقه دو شهر ارومیه با ۱۷ درصد کل جرائم رخ داده در وضعیت نامنی قرار دارد و ناحیه یک شهر سردشت با ۲ درصد جرائم از وضعیت امن و سالمی برخوردار است. براساس تجزیه و تحلیل‌های انجام شده، اکثر جرم‌ها و ناامنی‌ها در مناطق و نواحی حاشیه‌نشین شهرهای مورد مطالعه اتفاق افتاده‌اند،

مناطقى که اکثر ساکنان آن را مهاجران تشکیل می‌دهند. مناطق و نواحی دو شهرهای مورد مطالعه از کم‌ترین امکانات و خدمات شهری برخوردار بوده و از نظر شاخص‌های بهداشتی، آموزشی و رفاهی در وضعیت نامطلوبی قرار دارند. جرائمی که در منطقه و ناحیه دو شهرهای مرزی مورد بررسی اتفاق افتاده است بیشتر از سایر مناطق و نواحی شهرهای مورد مطالعه است و آن را به کانون یا نواحی جرم خیز قاچاق مواد مخدر تبدیل کرده است.

با استناد به نقشه‌های توزیع فضایی محل سکونت مجرمان، نواحی دو با ۱۷۲ مجرم دارای بیش‌ترین تعداد مجرم و نواحی چهار با ۴۰ مجرم دارای کم‌ترین تعداد مجرم در بین نواحی و مناطق شهرهای مورد مطالعه می‌باشند که در این بین، منطقه دو شهر ارومیه به عنوان محل سکونت ۶۳ مجرم دارای بیش‌ترین مجرم و از نظر شاخص‌های امنیتی در وضعیت نامطلوبی قرار دارد و ناحیه چهار شهر ماکو با یک مجرم دارای کم‌ترین تعداد مجرم و در وضعیت سالم و امنی قرار دارد. همچنین، براساس مطالعات صورت گرفته بین محل سکونت مجرمان و تعداد جرائم اتفاق افتاده رابطه مستقیم و دوسویه برقرار است؛ به‌گونه‌ای که اکثر مجرمان در نواحی و مناطق حاشیه‌نشین و غیررسمی شهرهای مرزی مورد مطالعه ساکن هستند، نواحی که آمار جرم و بزهکاری و ناامنی در آن بیشتر از سایر مناطق و نواحی شهر است.

در ادامه، با استناد به نتایج پژوهش، پیشنهادهای زیر ارائه می‌شود:

- بیش‌ترین مجرمان قاچاق مواد مخدر در شهرهای مرزی مورد بررسی در محدوده سنی ۲۶ تا ۳۵ سالگی قرار دارند و حدود ۹۸ درصد آن‌ها شغل و درآمد ثابتی نداشته‌اند، بنابراین بایستی برای کاهش بیکاری که نتیجه آن کاهش ناامنی و جرائم می‌شود، توجه خاصی شده و برای اشتغال جوانان و ارتقای وضعیت شغلی آن‌ها در چهار شهر مرزی مورد بررسی راهکار اساسی اندیشیده شود.

- با توجه به اینکه اکثر جرائم در مناطق و نواحی حاشیه‌نشین شهرهای مورد بررسی از جمله منطقه دو شهر ارومیه اتفاق افتاده‌اند، لازم است با تخصیص و ساماندهی سرانه‌های تأسیساتی، تجهیزاتی و خدماتی مورد نیاز ساکنان مناطق حاشیه‌نشین، در جهت برقراری تعادل و توازن در نوع و ترکیب کاربری اراضی با جلب همکاری و مشارکت ساکنان این مناطق اقدام شود.

- دسترسی راحت مجرمان و نبود گشت و نگهبانی از ویژگی‌های اصلی مناطق جرم‌خیز و

داغ شهرهای موردبررسی است، بنابراین مکان‌یابی و احداث مراکز انتظامی در این نواحی لازم و ضروری است.

- تجهیز مراکز انتظامی و پلیس به سامانه‌های سنجش از دور و ابزارهای تحلیل‌گر فضایی همانند GIS در جهت جمع‌آوری اطلاعات صحیح و تجزیه و تحلیل آن‌ها؛

- تشکیل کمیته‌های تخصصی در رابطه با حاشیه‌نشینی و جرم در شهرداری و نیروی انتظامی در چهار شهر موردبررسی؛

- در مناطق و نواحی دو شهرهای موردبررسی بیش‌ترین تعداد جرم اتفاق افتاده است که لازم است در جهت برخورد منطقی و صحیح، مجرمان این مناطق شناسایی کامل شوند و برای کاهش جرائم و ناامنی در این مناطق اقدامات پیشگیرانه اساسی صورت گیرد.

- به رسمیت شناختن سکونتگاه‌های خودرو و حاشیه‌ای شهرهای موردبررسی به عنوان جزئی از مجموعه شهری و پذیرفتن اقشار کم‌درآمد به عنوان عضوی از جامعه از سوی برنامه‌ریزی بخشی و فضایی؛

- ساماندهی سیمای عمومی و منظر شهری در مناطق حاشیه‌نشین و جرم‌خیز شهرهای موردبررسی و توجه به طراحی اصولی و استاندارد خیابان‌ها و کوچه‌های آن و همچنین تجهیز این مناطق به روشنایی و نور کافی؛

- ایجاد و راه‌اندازی یک مدیریت یکپارچه، کارآمد، مشارکتی و پاسخگو در چهار شهر موردبررسی که از همه امکانات و ابتکارات برای جلب فرصت‌ها، دور کردن تهدیدها و تأمین امنیت استفاده کند.

تشکر و قدردانی

نویسندگان لازم می‌دانند از کارکنان سازمان زندان‌های شهرهای مورد مطالعه و تمام کسانی که در انجام این مطالعه یاری رسان بودند، تشکر و قدردانی کنند. همچنین، محققان از نقطه‌نظر و دیدگاه‌های ارزشمند علمی داوران محترم فصلنامه، کمال تشکر و امتنان را دارند. در ضمن، قدردان زحمات تمامی مسئولان و دست‌اندرکاران «فصلنامه پژوهش‌های اطلاعاتی و جنایی» هستند.

منابع

منابع فارسی

- احمدی، حبیب (۱۳۸۷). *جامعه‌شناسی انحرافات*. تهران: انتشارات سمت.
- بیانلو، یوسف و منصوریان، محمد کریم (۱۳۸۵)، رابطه تراکم جمعیت با میزان و نوع جرم، *فصلنامه رفاه اجتماعی*. ۶ (۲۲)، صص ۵۶-۲۹. بازیابی از: <http://yon.ir/JtAi5>
- پوراحمد، احمد؛ رهنمایی، محمدتقی و کلانتری، محسن (۱۳۸۲). بررسی جغرافیایی جرائم در شهر تهران. *پژوهش‌های جغرافیایی*. ۳۵ (۱)، صص ۹۸-۸۱. قابل بازیابی از: https://jrg.ut.ac.ir/article_10752.html
- پیشگاهی فرد، زهرا؛ کلانتری، محسن؛ پرهیز، فرهاد و حق‌پناه، احسان (۱۳۹۰). تحلیل جغرافیایی کانون‌های جرم‌خیز جرائم مرتبط با مواد مخدر در شهر کرمانشاه. *مطالعات و پژوهش‌های شهری و منطقه‌ای*. ۳ (۱۱)، صص ۹۶-۷۵. بازیابی از: http://urs.ui.ac.ir/article_20003.html
- چلبی، مسعود و مبارکی، محمد (۱۳۸۴)، تحلیل رابطه سرمایه اجتماعی و جرم در سطح خرد و کلان. *مجله جامعه‌شناسی ایران*. ۶ (۲)، صص ۴۴-۳. بازیابی از: http://www.jsi-isa.ir/article_25377.html
- حسینی، سید علی؛ ویسی، رضا و احمدی، سجاد (۱۳۹۲). بررسی تأثیر کاربری اراضی شهری در وقوع جرائم مواد مخدر منطقه ۲ شهرداری تهران. *چشم‌انداز جغرافیایی در مطالعات انسانی*. ۸ (۲۸)، صص ۱۴۶-۱۲۷. بازیابی از: http://jshsp.iaurasht.ac.ir/article_513822.html
- دانش، تاج زمان (۱۳۷۴). *اطفال و جوانان بزهکار*. تهران: انتشارات تهران تایمز.
- زنگی‌آبادی، علی و رحیمی نادر، حسین (۱۳۸۹). تحلیل فضایی جرم در شهر کرج (با استفاده از GIS). *فصلنامه حقوق دانشکده حقوق و علوم سیاسی*. ۴۰ (۲)، صص ۱۹۸-۱۷۹. بازیابی از: https://jlq.ut.ac.ir/article_21611.html
- شماعی، علی؛ موحد، علی و ویسی، رضا (۱۳۹۳). بررسی و تحلیل فضایی جرائم مواد مخدر در کلانشهر تهران. *بررسی مسائل اجتماعی ایران*. ۵ (۲)، صص ۲۷۲-۲۴۳. بازیابی از: https://ijsp.ut.ac.ir/article_55548.html
- کلانتری، محسن و مهدی توکلی (۱۳۸۶). شناسایی و تحلیل کانون‌های جرم‌خیز شهری. *فصلنامه مطالعات پیشگیری از جرم*. ۲ (۲)، صص ۷۵-۱۰۰. بازیابی از: <http://yon.ir/8ivf3>

- کی نیا، مهدی (۱۳۷۳). مبانی جرم‌شناسی (جلد دوم). تهران: دانشگاه تهران.
- کمانگر، محمد و حبیب زاده، محمد (۱۳۹۵). مبارزه با مواد مخدر در مطبوعات. فصلنامه پژوهش‌های اطلاعاتی و جنایی. ۱۲(۲)، صص ۱۰۸-۹۱. بازیابی از: http://journals.police.ir/article_18210.html
- کلانتری، محسن (۱۳۸۰)، بررسی جغرافیایی جرم و جنایت در مناطق شهر تهران. رساله دکتری. دانشکده جغرافیای دانشگاه تهران.
- کلانتری، محسن؛ قصری، محمد؛ جباری، کاظم و قزلباش، سمیه (۱۳۹۲). بررسی جغرافیایی جرائم در بخش مرکزی شهرها (مطالعه موردی؛ بزه قاچاق و سوءمصرف مواد مخدر در بخش مرکزی شهر تهران). فصلنامه تحقیقات جغرافیایی. ۲۸(۲)، صص ۱۳-۳۲. بازیابی از: <http://yon.ir/2oZCa>
- کلانتری، محسن؛ قزلباش، سمیه و یغمایی، بامشاد (زمستان ۱۳۸۹). بررسی جغرافیایی کانون‌های جرم‌خیز شهر زنجان. پژوهش‌های جغرافیای انسانی. ۴۲(۴)، صص ۴۱-۵۹. بازیابی از: https://jhgr.ut.ac.ir/article_24477.html
- کلانتری محسن؛ هدایتی، اکبر و عباسی، الهام (۱۳۸۹). بررسی تأثیر نوع و میزان کاربری اراضی در شکل‌گیری کانون‌های جرم‌خیز با استفاده از سامانه اطلاعات جغرافیایی GIS. فصلنامه دانش انتظامی. ۱۱(۳)، صص ۱۸۱-۱۴۱. بازیابی از: <https://www.sid.ir/Fa/Journal/ViewPaper.aspx?ID=128914>
- گیدنز، آنتونی (۱۳۸۱). جامعه‌شناسی (منوچهر صبوری، مترجم). تهران: نشر نی (چاپ هفتم).
- فکوهی، ناصر (۱۳۸۳)، انسان‌شناسی شهری. تهران: نشر نی.
- مداح، مجید و خیرخواهان، ابراهیم (زمستان ۱۳۹۳). بررسی عوامل مؤثر بر ارتکاب جرم در بین مجرمان سرقت و مواد مخدر. فصلنامه پژوهش‌های اطلاعاتی و جنایی. ۹(۴)، صص ۹-۲۶. بازیابی از: <https://www.sid.ir/fa/journal/ViewPaper.aspx?id=251114>
- مرادی، اسکندر؛ صادقی، لقمان و نازنین پوری، شایسته (بهار ۱۳۹۶). بررسی تأثیر نوع و میزان کاربری اراضی در شکل‌گیری کانون‌های جرم‌خیز. فصلنامه مطالعات ساختار و کارکرد شهری. ۴(۱۳)، صص ۷-۲۳. بازیابی از: <http://yon.ir/xqZec>

منابع انگلیسی

- Akers, R.L., Christen, S.S. (2004). *Criminological Theories, Introduction, Evaluation and pplic (1)*. Ation; Fourth Edition, Losangeles: Roxbury Publishing Company.
- Anselin, L., Cohen, J., Cook, D., Gorr, W. & Tita, G. (2000). Spatial analysis of crime. *Criminal Justice* 4, pp 213–262. Retrived from: <https://doi.org/10.1002/9781118868799.ch24>
- Barreto, G.A. (2002). *Building community: an environmental approach ti crime prevention*, Master thesis of landscape Architecture, Louisiana state university.
- Bratton, W., Knobler, P. (1998). *Turn around: How Americans Top Cop, Reversed the Crime Epidemic*, New York, NY, Random House.
- Brush, J. (2007). Does Income Inequality Lead to More Crime? A Comparison of Cross -Sectional and Time-Series Analyses of United States Counties. *Economics Letters* 96, pp 264-268. Retrived from: <http://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/1088767914557811>
- Chiu, Y., Leclerc, B., and Michael, T. (2011). Crime script analysis of drug manufacturing in clandestine laboratories implications for prevention. *BRIT. J. CRIMINOL.* 51, 355–374. Retrived from: [DOI:10.1093/bjc/azr005](https://doi.org/10.1093/bjc/azr005)
- Chiu, Y., Leclerc, B., and Michael, T. (2011). CRIME SCRIPT ANALYSIS OF DRUG MANUFACTURING IN CLANDESTINE LABORATORIES Implications for Prevention. *BRIT. J. CRIMINOL.* 51, 355–374. Retrived from: <https://www.jstor.org/stable/23639883>
- Chung, C.P. (2005). *Use of GIS in campus crime analysis: A case study of the University of Hong Kong*, master thesis of Geographic Information System. University of Hong Kong.
- Fajemirokun, F, & Adewale. O. (2006). *A GIS Approach Crime Mapping and Management in Nigeria: A Case study of Victoria Island Lagos, Munich, Germany, and October.*
- Grohe, B.R. (2006) *Perceptions of crime, fear of crime, and Defensible Space in fort.*
- Home Office (2003) *Home Office Crime Reduction toolkits*, in: [http. Crime reduction](http://gov.uk/toolkits/index.html). Retrived from: gov.uk/toolkits/index.html
- Montoya, M. (2015). Modelling urban crime through workforce size: a test of the activity support concept. *Environment and Planning B: Planning and Design* 2015, volume 42, pp. 399 – 414. Retrived from: [Doi: 10.1068/b120068p](https://doi.org/10.1068/b120068p)
- Rengert, G.F. (1997). *Auto theft in central Philadelphia, crime prevention studies*, volume 7, published by criminal justice press, monsey, NY. USA. See at.
- Rickman, N., Witt, R. (2007). *The Determinants of Employee Crime in the*

- U. K. Economica 74, 161-175. Retrived from: <https://doi.org/10.1111/j.1468-0335.2006.00530.x>
- Sorensen, S., Hayes, j. G., Atlas, R. (2008). Understanding CPTED and situational crime sorenesn, s., from book 21century security and CPTED: designing for critical infrastructure, protection and crime prevention, Editor:Randall I. Atlas, CRC Press, Taylor & FRANCIS Group, London and new York.
 - Schneider, R., Kitchen, T., (2007). Crime prevention and the build environment, Routledge, London and New York.
 - Sherman, L. W. (1995). Hot spots of crime and criminal careers of places. In J. E. Eck and D. Wisburd (Eds), Crime and Place. Monsey, NY: Criminal Justice Press.
 - Sherman, L.W., P.R. Gartin and M.E. Buerger (1989). "Hot Spots of Predatory Crime: Routine Activities and the Criminology of Place. Criminology27, pp. 27-55. Retrived from: <https://doi.org/10.1111/j.1468-0335.2006.00530.x.x>
 - Weisburd, D. (2004) Criminal Careers of Places: A Longitudinal Study, U.S. Department of Justice, National Institute of Justice.
 - Wilson, j. f. (2003). value of substandard housing abatement as a crime-reduction procedure, PhD thesis of public administration, university of La Verne, California, USA.